

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6

Лекція

з навчальної дисципліни

«Поліцейська деонтологія»

обов'язкова компонента освітньої програми

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за темою – Загальна характеристика юридичної діяльності

262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023, №8

СХВАЛЕНО

Вченою радою
факультету № 6
Протокол від
25.08.2023, №5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023, №8

Розглянуто на засіданні кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін
дисциплін факультету № 6 ХНУВС, (протокол від 18.08.2023 №8)

Розробники:

1. Доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6
ХНУВС, доктор філософії за спеціальністю 081-Право, доцент Певко С. Г..

Рецензенти:

Зубенко Г.В. доцент кафедри конституційного, муніципального і міжнародного
права юридичного факультету Харківського національного університету ім.
В.Н. Каразіна, к.ю.н., доцент;

Марчук М.І. завідувач кафедри конституційного і міжнародного права
факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ,
д.ю.н., доцент

План лекції

1. Юридична діяльність: поняття, ознаки, види, мета.
2. Юридичний процес і його види.
3. Юридична справа та її вирішення.
4. Процесуальний акт та його види.

Рекомендована література:

Основна

1. Скакун О.Ф. Юридична деонтологія: Підручник. Х., 2015. 212с.
2. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін.; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580 с.
3. Юридична деонтологія. Від навчання до практики: навч. посіб. /[Л. В. Радовецька, С. П. Ляковська, О. О. Тихомиров та ін.]. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 296 с.
4. Юридична психологія: підручник / за заг. редакцією О.М. Бандурки; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Майдан, 2018. 684 с.

Додаткова література:

1. Гавриленко О.А., Тетерич О.М. Моральні засади професії юриста // Вісник Університету внутрішніх справ. Вип. № 3-4. 2016. 109с.
2. Грищенко Н. В. Деонтологічна складова професійної підготовки працівника поліції //Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. наук. праць. Х.: ХНУВС. 2020. С.22-24.
3. Етикет і професійна етика поліцейського / В. М. Бєсчастний, Т. В. Кононенко, Т. М. Сабельникова ; М-во внутр. справ України, Донец. юрид. ін-т. Київ : ВД Дакор, 2019. 216 с.
4. Пендюра М. М. Про деякі актуальні аспекти запровадження у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання навчальної дисципліни поліцейська деонтологія// Актуальні проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали круглого столу. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2019. С. 64 – 66.

Текст лекції

1. Юридична діяльність: поняття, ознаки, види, мета.

Юридична діяльність є одним із видів соціальної діяльності, що здійснюється юристами фахівцями з метою отримання правового результату, задоволення законних потреб та інтересів соціальних суб'єктів у відповідності до вимог права.

Основні ознаки юридичної діяльності:

- різновидом соціальної діяльності і зберігає її ознаки, передусім соціальну корисність;
- здійснюється у сфері права (сфера права - це всі структурні рівні та види суспільних відносин, де право реально здійснює свій вплив);
- здійснюється юристами-фахівцями на професійній основі;
- у сфері юридичної діяльності працюють спеціалісти-професіонали (мають спеціалізовані правові знання, відповідні навички роботи, виконують кваліфіковано юридично-значущі дії, що визначають зміст їхньої роботи);
- виражається в правомірних діях — цілеспрямованих, планованих, які вимагають професійно-правових навичок, уміння, прийомів, підготовки, технічної оснащеності та ін.;
- спрямована на одержання результату за допомогою правових засобів і різноманітних способів;
- передбачає настання юридичних наслідків або створення умов для дій, виконання яких приводять до таких наслідків;
- здійснюється колективними і індивідуальними суб'єктами права;
- є формою створення, розвитку, реалізації, охорони і захисту об'єктивного і суб'єктивного права
- спрямована на організацію діяльності інших суб'єктів права (фізичні та юридичні особи звертаються до юристів за допомогою у вирішенні конкретних життєвих ситуацій);
- метою юридичної діяльності є впорядкування, узгодження суспільних відносин;
- при здійсненні юридичної діяльності використовуються як правові, так і не правові засоби;
- є юридично унормованою;
- здійснюється у формі практичної, наукової та освітньої діяльності.

Види юридичної діяльності:

- за основними формами її здійснення - практична, наукова, освітня;
- за змістом: консультування, тлумачення, виступи в юридичних установах, ведення юридичної справи тощо;
- за професійною спеціалізацією або за суб'єктами здійснення: адвокатська, слідча, прокурорська, судова, нотаріальна;
- за соціальними сферами: юридична діяльність в сфері економіки, політики, в духовній сфері;

- за кількістю уповноважених осіб, що здійснюють розгляд юридичної справи: індивідуальна (одноособова), колегіальна (колективна);
- за змістом інтелектуальної роботи (пізнавально-пошукова, організаційна, реконструктивна, реєстраційна, комунікативна)

Юридична практична діяльність (юридичні дії й операції) – основа і динамічна частина юридичної практики, що впливає на соціальну діяльність інших членів суспільства, забезпечує (охороняє і захищає) їхнє нормальне життя. Юридичну практичну діяльність не можна ототожнювати з юридичною науковою й освітньою діяльністю. Будучи взаємопов'язаними, вони є трьома формами юридичної діяльності.

Юридичну практичну діяльність варто відрізняти від правової поведінки. Якщо юридична практична діяльність є зовнішньо активною, дією, що спрямована на досягнення мети, то правова поведінка може бути як активною, так і пасивною, як дією, так і бездіяльністю, як правомірною, так і протиправною.

Юридичну практичну діяльність необхідно відрізняти й від організаційно-правової діяльності фахівців не юридичного профілю. Наприклад, правовою діяльністю можна назвати оформлення відрядження, тому що воно вимагає ряду правових рішень. Однак така діяльність традиційно юридичною не визнається, і її нерідко виконують фахівці, які не мають юридичної освіти. Не можна назвати юридичною організаційно-правову діяльність ряду працівників правоохоронних органів, відділів їхніх міністерств і відомств, тому що вони використовують право для рішення позаправових соціальних цілей — економічних, політичних, управлінських та ін.

Юридичною стає соціальна діяльність, що відбувається в межах правової системи суспільства й орієнтована на використання правового інструментарію. Тобто ознакою юридичної практичної діяльності, що визначає особливості правової культури його суб'єкта, є юридичність. Всі інші види діяльності характеризуються невизначеністю юридичності. Юридичність цієї діяльності означає, що основним інструментарієм юриста-практика є право, його мислення — правове, у процесі діяльності він використовує юридичні засоби, сама діяльність регламентується нормами права, мета діяльності — правова, її результати — правові.

Мета юридичної практичної діяльності може бути представлена через три компоненти:

- 1) захист прав і свобод особи;
- 2) забезпечення законності;
- 3) охорона правопорядку.

У залежності від предмета ведення установ, де працюють юристи (суд, прокуратура, міліція, служба безпеки, державна виконавча служба й ін.), мета здобуває конкретний характер і виражається в задачах і функціях їхньої діяльності. Мета юридичної практичної діяльності в значній мірі визначає її результат в остаточному підсумку і на кожному етапі здійснення (найближчі, проміжні, остаточні, перспективні цілі).

Юридична практична діяльність виявляється, як правило, у діях — цілеспрямованих, планованих — це повсякденний пошук правового матеріалу, його читання, обробка, урахування можливих зауважень колег, необхідні поїздки з метою одержання цього матеріалу й ін.

Типові елементи юридичної практичної діяльності:

програмування пошуку, перевірки й оцінки фактичної інформації, проведене з дотриманням свободи вибору методів роботи;

пошук правової інформації, її доступність, інформаційна насиченість виконуваної роботи; правова оцінка представлених або знайдених фактів, заснована на формальній визначеності виконуваної роботи;

підбір правових норм і одержання юридичного висновку як прояв певного ступеня творчої самостійності при вирішенні юридичних справ і правових задач;

ведення в правових рамках переговорів, виступів у судах та інших органах, посередництво в процесі рішення конфліктів, що не виключає певного ступеня ризику;

підготовка й оформлення правових документів у виді рішень, довідок, пропозицій; розробка й обґрунтування позиції, що передбачає певний темп і безперервність виконання роботи; залучення технічних засобів;

контроль над процесом і результатами будь-якої діяльності, підконтрольність і відповідальність власної діяльності й ін.

Юридична практична діяльність не тільки формує професійно-правову культуру юриста, але і виступає показником цієї культури.

2. Юридичний процес і його види.

Юридичний процес (лат. *processus* — рух уперед; англ. *judicial process*) — урегульований процесуальними нормами порядок діяльності компетентних державних органів, що виражається в системі їхніх процесуальних дій по підготовці, прийняттю і документуванню юридичних рішень загального й індивідуального характеру. При цьому відповідно до процедурно-процесуальних норм відбувається застосування норм матеріального права, рішення індивідуально-конкретних справ і фіксування їхнього розгляду в правових документах.

Юридичний процес — збірне наукове поняття, різновид соціального процесу, що представляє собою форму перетворення юридичних ідеальних моделей, закріплених у національному законодавстві й у міжнародних актах, у реальну систему правовідносин з її процедурною стороною, спрямованою на досягнення юридичного результату (мети).

Ознаки юридичного процесу:

- 1) різновид соціального процесу;
- 2) має юридичну природу, його призначення — рішення юридичних справ (правопорушення, спори про право, скарги й ін.);
- 3) регламентується процесуальними нормами національних і міжнародних актів, на основі яких здійснюється;

4) є владною діяльністю уповноважених суб'єктів — компетентних органів і посадових осіб;

5) складається з процесуальних стадій — сукупності процесуальних дій, зв'язаних найближчою метою;

6) має на меті прийняття юридичних рішень загального (нормативні акти) або індивідуального (правозастосовчі акти) характеру;

7) фіксується, як правило, у документально оформлених правових актах різними технічними засобами.

Система процесуальних дій — визначений нормами права порядок діяльності слідчих, адміністративних, судових і інших органів.

Юридичний процес можна класифікувати по галузях процесуального права: конституційний; кримінальний; цивільний; господарський; адміністративний (в частині адміністративної діяльності судів і діяльності будь-яких адміністративних органів по залученню до юридичної відповідальності). У даному випадку за основу класифікації узяті відповідні галузі матеріального права. Однак за допомогою такої класифікації неможливо представити юридичний процес як систему в усій її структурній єдності.

Найбільш оптимальної для цієї мети є класифікація юридичного процесу по основних правових формах здійснення функцій (формам діяльності) держави:

Правотворчий процес — урегульована правовими нормами система взаємозалежних процедур (стадій) по прийняттю, зміні, обнародуванню (доведенню до відома виконавців) законів і підзаконних актів уповноваженими органами держави, організаціями і посадовими особами.

Правозастосовчий процес — урегульована правовими нормами система взаємозалежних процедур (стадій) по розгляду і вирішенню юридично значимих індивідуальних справ уповноваженими органами держави, організаціями і посадовими особами.

Судовий процес (як різновид правозастосовчого процесу) — урегульована правовими нормами система взаємозалежних процедур (стадій) по судовому розгляду і вирішенню юридично значимих індивідуальних справ — цивільних, кримінальних, господарських. Для кожного виду судових справ судовий процес має особливості.

Контрольно-наглядовий процес — урегульована правовими нормами система взаємозалежних процедур (стадій) по перевірці уповноваженими органами держави, організаціями і посадовими особами відповідності (невідповідності) контрольованих об'єктів формально-визначеним нормативам (стандартам), що завершується ухваленням рішення про заходи реагування, адекватні отриманим результатам.

Установчий процес — урегульована правовими нормами система взаємозалежних процедур (стадій), здійснюваних уповноваженими органами держави, організаціями і посадовими особами по формуванню, перетворенню або скасуванню органів держави, їхніх структурних підрозділів, посадових осіб.

Види юридичного процесу по видах юридичної практики: судовий (загального суду); господарський (господарського суду); адміністративний

(адміністративного суду); нотаріальний (нотаріату) і ін.

Кожен процес складається із системи різних проваджень. Напр., кримінальний процес включає: досудове провадження за заявами і повідомленнями; слідче (дізнання і досудове слідство); систему судових проваджень (попереднє провадження; судовий розгляд; апеляційне провадження; касаційне провадження; виняткове провадження).

3. Юридична справа та її вирішення.

Юридична справа — сукупність документів, зібраних разом і певним чином оформлених, котрі стосуються передбаченої нормами права визначеної життєвої обставини, прийнятої до процесуального провадження.

Юридична справа як документальне утворення формується відповідно рішенням уповноважених органів з метою фіксації фактів у встановленому законом порядку, змісту і результатів процесуальної діяльності цих органів. Матеріали справи включають також документи правозастосовчих органів. Юридична справа існує реально; є індивідуалізованою (стосується визначеного казусу, конкретної особи); має початок і кінець; підлягає реєстрації (має обліково-реєстраційний номер). Сферу юридичних справ складають цивільні спори, правопорушення, сімейні конфлікти, трудові конфлікти й ін. Життєва обставина, прямо передбачена законом, є елементарним об'єктом юридичної практики і має потребу в професійному документальному забезпеченні з боку юриста-практика. Напр., кримінальним законом передбачено, що таке є злочин і які види покарання варто застосовувати до злочинця за вчинені правопорушення. Злочин вимагає застосування заходів кримінального покарання з боку держави, яка в особі уповноважених органів (дізнання, попереднє слідство, прокуратура, суд) вирішує юридичну (кримінальну) справу, котра є підсумковим документальним продуктом професійної діяльності цих органів.

Рішення юридичної справи — творчий акт мислення, уміння аналізувати факти і робити офіційні узагальнення у виді документально оформленого результату — акта, що постановляється. Акт, що постановляється - процесуальний акт (документ), що має юридичний характер.

4. Процесуальний акт та його види.

Процесуальний акт – процесуальна дія чи рішення посадової особи або органа, уповноважених законом виконувати завдання судочинства, контролю і т.п., що мають процесуальну форму і фіксуються в процесуальних документах.

Процесуальний акт є збірним поняттям: ним може бути як акт юридичного характеру, так і акт (процесуальна дія), що не має суцільно юридичного значення, однак відіграє чималу роль у процесі.

Види процесуальних актів (документів):

Процесуальний акт (документ), що має юридичний характер - є індивідуальним розпорядженням, вираженим у відповідній формі, що встановлена нормами права (обвинувальний висновок слідчого, вирок і рішення суду, протест прокурора й ін.), і має визначені реквізити (підпис, печатка і т.п.).

Процесуальний акт (документ), що не має юридичного характеру - використовується для доведення (обґрунтування) фактів, що не мають юридичного значення. Наприклад, протоколи, складені в ході слідства і дізнання (огляду місця події, допиту, очної ставки, обшуку, виїмки документів); висновку експертизи й ін.

Юридичний процесуальний документ має офіційний характер, оскільки виходить від посадових осіб офіційних органів, уповноважених на їхнє прийняття або видачу. Належним чином оформлений у виді акта-документа, він є знаковою стороною процесуальної форми. З ним пов'язані психологічні переживання обвинувачуваного.

Види процесуальних актів у залежності від навантаження, що вони виконують у ході юридичного процесу: вихідні, підсумкові (прості і складні), проміжні, допоміжні, інформаційні.

Вихідні процесуальні акти – відкривають розгляд справи (порушення провадження в справі, що є початковою стадією юридичного процесу)

Підсумкові процесуальні акти- підбивають підсумок розгляду справи і виступають як юридичні факти, що спричиняють нові правовідносини:

а) прості — приймаються в результаті лише економічного підрахунку, наприклад, рішення, що визначає розмір аліментів відповідно до доходів боржника і потребами кредитора й ін.

б) Складні - приймаються в результаті різнобічного аналізу всіх аспектів ситуації, де необхідні такі частини акта: вступна, описова, мотивувальна, результативна

Проміжні процесуальні акти - приймаються в зв'язку з новими обставинами, що відкрилися у справ з метою її ефективного розгляду (постанова слідчого про визнання особи потерпілою; постанова слідчого про проведення додаткових слідчих дій; визначення судді про забезпечення позову та ін.):

а) допоміжні — акти, якими вносяться виправлення, доповнення, уточнення в процесуальні дії уповноважених осіб у ході розгляду справи: постанови, рішення, накази, (наприклад, про здійснення відеозапису, проведення роз'яснень, інструктажів і т.п.)

б) інформаційні — акти, що містять інформацію про хід судового засідання, стан розкриття злочинів тощо (протокол судового засідання; звітний документ (довідка); статистичні відомості про здійснення того чи іншого виду юридичної практики та ін.).

Види процесуальних актів в залежності від предмета правового регулювання: цивільно-процесуальні, адміністративно-процесуальні, кримінально-процесуальні й ін.

Види процесуальних актів у залежності від відповідних сфер правового регулювання: юрисдикційні – забезпечують надійність розгляду юридичної справи (пов'язані з визначенням міри юридичної відповідальності) і неюрисдикційні.

Види процесуальних актів за субординацією:

– обов'язкові (постанови, протоколи, рішення, вирок та ін.);

– факультативні (підписки, письмові доручення, заяви, повідомлення, пояснення, описи, повістки та ін.).